

K POZNÁNÍ STŘEDOVĚKÉ ARCHITEKTURY KLÁŠTERA CYRIAKŮ V PRAZE NA STARÉM MĚSTĚ

MIROSLAV KOVÁŘ — VERONIKA STAŇKOVÁ

Adaptační práce v objektu školy čp. 886/I v letech 2010 a 2011 dovolily ověřit již dříve vyslovenou domněnku o možném dochování relikvů klášterní zástavby v suterénu dnešní budovy. Předstihová operativní dokumentace a následný archeologický výzkum uvedenou hypotézu potvrdily. Pod podlahami sklepní místnosti v jižním traktu a v přilehlé části dvora byly prozkoumány pozůstatky klášterního kostela sv. Kříže Většího, dokumentující dlouhou historii jeho stavebního vývoje od druhé poloviny 13. století do demolice objektu v roce 1890. Zjištěno bylo také četné zastoupení druhotně použitých fragmentů demolovaného chrámu ve stávajícím zdivu.

TO THE RECOGNITION OF MEDIEVAL ARCHITECTURE OF THE CYRIAC MONASTERY IN THE OLD TOWN OF PRAGUE

Works of adaptation in the school building No. 886/I during the years 2010 and 2011 gave the possibility to verify earlier presumptions concerning the survival of monastery remains in the basement of current building. Operative documentation in advance followed by archaeological excavation confirmed this hypothesis. Remains of the monastery church of St. Cross were excavated under the floors of the cellar in the south wing and adjacent part of the yard, documenting a long history of its development since the second half of the 13th century to the demolition of the building in 1890. Also the secondary use of numerous fragments of the demolished church was discovered in the standing walls.

Klíčová slova — Praha-Staré Město – klášter cyriaků – kostel sv. Kříže Většího – operativní dokumentace – archeologický výzkum

Key words — Prague – Old Town – Cyriac monastery – church of St. Cross – operative documentation – archaeological excavation

Pozůstatky klášterního kostela cyriaků,¹ kterým se budeme níže především zabývat, se nacházejí v místě dnešní budovy školy čp. 886/I na náměstí Curieových na Starém Městě pražském.

Omezená míra poznání stavebního vývoje a architektury kláštera cyriaků je zapříčiněna demolicí a rozsáhlou přestavbou místa na sklonku 19. století. Středověkou podobou, dějinami a slohovým zařazením kostela se doposud nejpodrobněji zabývala H. SOUKUPOVÁ (2007, 254–257; 2009, 49–67).² Citovaná autorka využila ve své studii především cennou dokumentaci Josefa Mockera, která byla pořízena před stržením objektu.³ Výsledky Mockerova zhodnocení stavby před jejím stržením byly stručně publikovány. Mocker popisoval stavbu klášterního kostela jako trojlodí s vyšší střední lodí a presbytářem. Podél jižní stěny kostela se podle jeho popisu nacházelo rameno křížové chodby, na kterou navazovaly konventní stavby se zvonící. Zmínku si zaslouží Mockerův postřeh, který se týká rozdílné profilace klenebních žebér v lodi a chóru (MOCKER 1889, 127, 128). Stručné zmínky týkající se především klášterního kostela sv. Kříže Většího nalezneme také u jiných autorů.⁴ Stavební proměnou objektu v baroku se zabýval I. KOŘÁN (1968, 173–195). Objekt ovšem neunikl ani pozornosti některých souborných prací (VLČEK/FOLTÝN/SOMMER 1997, 532–533; VLČEK 1996, 493). V nepublikované studii se věnoval stavební podobě kláštera cyriaků rovněž Hubert JEČNÝ (1967). Pozůstatky zděných konstrukcí kláštera zachytily archeologické výzkumy H. Ječného a V. Humla (HUML 1975, 140–141; 1981, 52; OLMEROVÁ/KOTÍKOVÁ/JEČNÝ 1971, 175–201).

Středověkou architekturu kostela sv. Kříže Většího stručně charakterizoval D. Líbal jako bazilikální trojlodí s pětiboce uzavřeným presbytářem o dvou klenebních travé. Architektonické detaily (hlavice) kostela sv. Kříže Většího byly datovány D. Líbalem do konce 13. století (LÍBAL 1946, 47; 1983, 187; cf. STEFAN 1936, 85).

1 Cyriaci jako řád nesli v průběhu dějin různá označení (HLEDÍKOVÁ 1984, 209; BUBEN 2002, 123). Původně byli nazváni Bratři řehole sv. Augustina kajících se blahoslavených mučedníků (*Ordo fratrum de poenitentia beatorum martyrium sub regula sancti Augustini*; *Ordo S. Augustini de poenitentia beatorum martyrum*). V pramenech je řád označován též jako řád křížovníků s červeným srdcem (*Ordo crucigerorum cum rubeo corde*) podle znaku červeného kříže nad červeným srdcem, našitého na levé straně pláště řádového obleku, oficiálně povoleného papežem Pavlem V. v roce 1612. Do Prahy byli patrně uvedeni Přemyslem Otakarem II., který se s nimi setkal v roce 1255 při svém křížovém tažení do Pruska (BUBEN 2002, 123). Koncem 13. století tvořily celý řád tři konventy v Římě, tři v Čechách – vedle Starého Města pražského v Pardubicích a v Klášterci nad Orlicí – a dva v Polsku. V roce 1349 byl v Benátkách nad Jizerou založen další klášter. V roce 1391 došlo k rozšíření řádu o další konvent, tentokrát v čerstvě pokřesťanštěné Litvě (z publikovaných prací ke konventům v poslední době např. pro Pardubice ČURDA 1996, 2008, 2014; pro Krakov KLIS 2001).

2 Za upozornění na novější studii paní docentky Heleně Soukupové srdečně děkujeme.

3 Viz Archiv Pražského hradu, fond T 74, signatura 1572; Památník národního písemnictví, literární archiv, fond Mocker, karta 1. Za upozornění děkujeme recenzentům.

4 Např. ZAP 1868, 171–172; STEFAN 1936, 85; LÍBAL/MUK 1996, 110–111; cf. též LÍBAL/LÍBAL, 2000, 52. Jiný úhel pohledu zastupuje J. Kuthan, který nahlíží fundaci kláštera na základě ideového pozadí, viz KUTHAN 1988, 200; 1993, 52.